

FFC-sarja ja sen nuorimmat vihannat

Kesäkuussa 1907 kohtasi toisensa Kööpenhaminassa kaksi pohjoismaisen kansanrunoustieteen suurta miestä: tanskalainen Axel Olrik ja suomalainen Kaarle Krohn. Keskustelunaiheena oli voittoisesti etenevän nuoren tutkimusalan ajankohtainen kriisi: keruunostus oli paisuttanut suullisen kansanperinteen kokoelmat moisiin mittoihin, että jo kotimaisen tutkimusaineiston esille seulominen alkoi olla tunnolliselle tutkijalle musertavan raskas tehtävä. Kansanrunoustiede on kuitenkin luonteeltaan mitä selvimmin kansainvälistä vertailevaa tutkimusta. Krohn ja Olrik olivat kumpikin havainneet, miten täysin ylivoimaiset vaikeudet olivat tutkijan tiellä hänen pyrkiessään kokoamaan välttämättömän vertailuaineiston etäisten maiden kirjallisuudesta ja arkistoista.

»Päädyimme siihen, että täytyi saada perustetuksi kansainvälinen keskinäisen avunannon järjestö», kertoo Kaarle Krohn. Yhdistyksen nimeksi keksittiin FF, mikä oli luettavissa »Folklore Fellows», »Fédération des Folkloristes», »Folkloristischer Forscherbund», »Folkeminde-Forskere», »Folkminnes-Forskare» jne. Järjestön säännöt allekirjoitti Krohnin ja Olrikin lisäksi »nuori tarmokas ruotsalainen» C. W. von Sydow, ja neljäntenä kuului sisärenkaaseen berliiniläinen Johannes Bolte.

FF-järjestö osoittautui tarpeen vaatimaksi. Vuonna 1913 sillä oli jo kuusi-toista paikallisyhdistystä. Kansainvälisen yhteistyön muodot ja tavoitteet kiteytyivät, takapajuiset maat vedettiin mukaan, sekasortoisia paikallisarkistoja järjestettiin ja niiden aineksia luetteloiitiin ja julkaistiin, uusia kansanrunoudentutkimuksen oppituleja perustettiin eri puolille Eurooppaa, ja yksityiset tiedemiehet solmivat lujia ystävyssuhteita, jotka kestivät senkin jälkeen kuin FF-järjestö ensimmäisen maailmansodan pirstomassa Kulttuuri-Euroopassa menetti kaukupohjansa ja nukahti.

Vain yksi FF-järjestön lukuisista suurisuuntaisista yrityksistä jäi eloon: tieteellinen sarja *FF Communications*. Saksalainen Oskar Dähnhardt oli helmikuussa 1909 ehdottanut kansainvälisen folkloristisen aikakauslehden perustamista, oli hän hankkinut B. G. Teubnerin suurliikkeeltä alustavan lupauksen, että lehti voitaisiin adoptoida Leipzigiin. Krohn, Olrik ja Sydow kuitenkin antoivat etusijan »pääasiassa bibliografiselle julkaisusarjalle», ja Krohn sai aikaan, että Suomalainen Tiedeakatemia ryhtyi vuonna 1910 FFC-sarjan kustantajaksi. Sarjassa oli määrä julkaista ensi sijassa yleiskatsauksia eri maiden kansanrunouskokoelmiin, toiseksi tietyn erikoisalan tarkempia ainesluetteloita, kolmanneksi itse aineksiakin suppeina yhteenvetoina, »ja vihdoin voivat myös vertailevaa menetelmää käsittelevät kirjoitukset tai sen mukaisesti suoritettut kansainvälisten aiheiden tutkimukset saada sijansa FFC-sarjassa».

FF Communications luotiin maantieteellis-historiallisen kansanrunoudentutkijain koulukunnan foorumiksi: sen tehtävänä oli luoda työmahdollisuudet ja täsmälliset linjat vertailevan folkloristisen menetelmän tuleville soveltajille. 'Suomalaisen koulukunnan' keskeisenä koekenttänä oli saduntutkimus, mikä seikka käy hyvin selville FFC-sarjan tähän mennessä ilmestyneitä 150 nidosta selatessa. Niiden enemmistö näet käsittelee kansainvälistä sadustoa ja tarinastoa; joukossa on mm. Antti Aarnen klassillinen »Verzeichnis der Märchentypen» (FFC 3) ja Stith Thompsonin 2908-sivuinen »Motif-Index of Folk-Literature» (FFC 106, 107, 108, 109, 116, 117). Seuraava jaottelu osoittaa, minkä luonteisille teoksille sarjan toimittajat ovat suoneet etusijan: tyyppi- ja ainesluetteloja on julkaistu 36 nidosta, satujen, tarinain ja legendain tutkimuksen alalta 43 nidosta, runojen ja kansanlaulujen tutkimuksen alalta 14 nidosta, loitsuista 8 nidosta, sananparsista ja arvoituksista 5 nidosta, uskontotieteen, kansantapojen ja -leikkien alalta 35 nidosta, minkä lisäksi 21 nidoksessa on käsitelty tutkimustyön organisaatiota ja henkilöhistoriaa. Merkillä pantavaa on, että toisen maailmansodan jälkeen ei ole ilmestynyt ainoatakaan luetteloteosta, kun taas vertailevan uskontotieteen ja kansantapaintutkimuksen osuus on voimakkaasti lisääntynyt.

FFC-sarjan päätoimittajana oli vv. 1910—1933 Kaarle Krohn, 1933—1943

Uno Harva, 1943—1947 V. J. Mansikka ja vuodesta 1947 Martti Haavio. Sarjan toimitusneuvostoon ovat lisäksi kuuluneet seuraavat tiedemiehet: Walter Anderson (1923—), Fritz Boehm (1938—1944), Johannes Bolte (1910—1937), Reidar Th. Christiansen (1953—), Séamus ó Duilearga (1949—), Oskar Hackman (1919—1922), Knut Liestøl (1923—1952), Axel Olrik (1910—1917), Dag Strömbäck (1953—), C. W. von Sydow (1910—1952) ja Archer Taylor (1926—).

Sarjan kvantitatiivisista nousu- ja laskukausista suo kuvan seuraava laskelma:

Vuosina 1910—1914 julkaistiin	20	nidosta =	1 300	painosivua
1915—1919	9		1 400	
1920—1924	26		4 200	
1925—1929	34		5 000	
1930—1934	26		5 200	
1935—1939	12		4 200	
1940—1944	5		1 200	
1945—1949	5		1 200	
1950—1954	13		2 500	
1910—1954	150		26 200	

Kvalitatiivinen vaihtelu on tuskin ollut vähäisempää. Toimittajat eivät ole kovin jäykästi pitäneet kiinni sarjan syntyvaiheissa lausutusta laajan kansainvälisen näkökulman periaatteesta. On autettu julkisuuteen teoksia, joiden tieteellinen kysymyksenasettelu, vertailuaineiston täydellisyys ja tutkimusmenetelmä tuskin vastaavat ankarimpia vaatimuksia, mutta jotka toisaalta olisi ollut vahinko jättää julkaisematta. Sarjan kotipaikasta on johtunut, että suomalaisten folkloristien ja uskontotieteilijäin teoksia, jotka muutoin olisi-
vat jääneet kansainväliselle tutkimukselle suljetuiksi kirjoiksi, on julkaistu FFC-nidoksina suhteellisen runsaasti, yhteensä 9 787 sivua. Muiden pohjoismaiden osuus on niinikään runsas. Kansainvälistä ulottuvuutta FFC-sarjalle suovat — Thompsonin »Motif-Indexin» ohella — moiset kirjat kuin Wolfram Eberhardin teokset kiinalaisten kansansatujen alalta, venäläisen N. P. Andrejevin legendatutkimukset, Uno Harvan »Die religiösen Vorstellungen der altaischen Völker», Kurt Ranken »Indogermanische Totenverehrung» sekä — last but not least — Walter Andersonin esikuvallinen kaskumonografia »Kaiser und Abt».

1910- ja 1920-luvulla ilmestyi 87 % sarjan teoksista saksan, 9 % englannin ja 4 % ranskan kielellä. Myöhemmistä nidoksista on saksankielisiä 67 %, englanninkielisiä 31 % ja ranskankielisiä 2 %.

FF Communications on yhä edelleen alansa laajin ja arvovaltais in tieteellinen sarja koko maailmassa. Se on pysyvä muistomerkki ajoilta, jolloin Suomi

Kaarle Krohnin ja Antti Aarnen ansiosta yleisesti luettiin vertailevan kansanrunoustieteen suurvaltoihin. Jokainen sen uusi osa on tapaus, jota jännittyneesti odotetaan kymmenissä yliopistokaupungeissa eri puolilla maailmaa; FFC-nidosten julkaisijana Suomalainen Tiedeakatemia osallistuu mitä kunniakkaimmin luovan kulttuurin kansainvälisen yhteistyön organisointiin. Ilmestyneekö Helsingissä toista tieteellistä teossarjaa, jonka kirjoittajaluettelosta löytyisi niin loistokas joukko skandinaavisia, saksalaisia, angloamerikkalaisia, ranskalaisia ja venäläisiä kuuluisuuksia kuin FFC:n?

*

OSKAR LOORITS *Der heilige Kassian und die Schaltjahrlegende*. FF Communications N:o 149. Helsinki 1954. 207 s.

JAN DE VRIES *Betrachtungen zum Märchen* besonders in seinem Verhältnis zu Heldensage und Mythos. FF Communications N:o 150. Helsinki 1954. 184 s.

Oskar Looritsin teos lähentelee folkloristisen monografian ihannetta. Sen aiheena on Itä-Euroopassa laajalti levinnyt mutta varhemmin miltei huomiotta jäänyt Pyhän Cassianuksen legenda. Laatokankarjalaisen redaktion mukaan Kassius ja Miikkula vaeltavat maan päällä ja tapaavat miehen, jonka halkokuorma on kaatunut. Kassius varoo valkeita vaatteitaan, mutta Miikkula rientää auttamaan. Pyhimysten palatessa taivaaseen Jumala toteaa pyhän Nikolauksen menetelleen oikein ja määrää, että hänen kunniaukseen on vietettävä vuosittain kaksi juhlapäivää. Cassianus sen sijaan saa tyytyä siihen, että hänen muistopäivänsä on vain kerran neljässä vuodessa, helmikuun 29. päivänä.

Jo vertailuaineiston kokoaminen Kreikasta, Bulgariasta, Venäjältä, Baltian maista ja itäisimmästä Suomesta on ollut uroteko, johon nykyisin ei enää kenelläkään olisi mahdollisuuksia. Tarton tutkijain Walter Andersonin ja Oskar Looritsin ihailtavimpia ominaisuuksia on hellittämätön pyrkimys kaiken saatavissa olevan aineiston löytämiseen ja sen käsittely todella kansainvälisestä, globaalisesta näkökulmasta — ei »Virolainen Cassianuksen legenda ja sen kansainvälistä taustaa» vaan Cassianuksen legenda *an sich*, kaikkine eurooppalaisine kulttuurihistoriallisine yhteyksineen. Sitkeys on johtanut voitokkaiisiin löytöihin: eräältä Valamon munkilta Loorits merkitsi muistiin Permistä periytyvän toisinnon, ja Latvian virolaisten keskuudesta hän tapasi merkillisen 'seksuaaliredaktion': avun anojana ja saajana on nuori kaunis leski.

Vakuuttavasti käy selville, että Cassianuksen legenda ei ole sanan ah-

taassa mielessä 'kansan' perinnettä, vaan kyseessä on Bysantin keisarikunnan oppineiden teologien aikaisintaan vuonna 800 keksimä, etupäässä ortodoksisen papiston ja sivistyneistön piirissä elänyt tendenssillegenda. Sen juuret olivat läntisen ja itäisen kristikunnan vastakohtaisuuksissa: askeettisen munkki-ideologian perustaja, vuoden 400 vaiheilla Marseillessa elänyt Cassianus joutui virallisesta pyhydestään huolimatta joidenkin Roomaa vihaavien ja maailmallisia iloja suosivien pappispiirien silmätikuksi, niin että joku vaikutusvaltainen Bysantin kirkonmies riisti häneltä $\frac{3}{4}$ hänen pyhydestään sijoittamalla Cassianuksen muistojuhlan karkauspäiväksi. Armelias Pyhä Nicolaus, dostojevskiläinen säälijä, kohotettiin itäisen kristillisyyden idoliksi.

Oskar Loorits vyöryttää esiin mitä monipuolisimman todistusaineiston: elämäkerrallisia faktoja, kirkkohistorioitsijain ja teologien kannanottoja, kansanuskomuksia, sananparsia, myyttillisiä tarinoita ja kaskuja, joissa Cassianus on saanut milloin pirun, milloin talonpoikaisen mestarivarkaan, milloin bylinasankarin hahmon. Eri redaktioiden keskinäiset suhteet ja leviämistavat saavat mitä luotettavimman selvityksen. Loorits liikkuu kadehdittavan helposti idän hengellisen ja etnografisen kirjallisuuden vaikeapääsyyisessä viidakossa ja luo monitahoista valoa yksityisten toisintojen pulmallisuuksiin. Epäilen, että hän toisinaan yliarvioi Cassianuksen reaalisten elämänvaiheiden ja hänen teostensa osuuden itäisen legendaperinteen muotoutumisessa; ehkäpä olisi ikonografian avuin voinut selittää, miksi Cassianuksella venäläisten mielestä on 'paha silmä' — Tverissä on tarinoitu tytöstä, joka nähdessään julman näköisen, mulkosilmäisen ja pitkänenäisen Cassianus-ikonin huudahti: »Mikä pyhimys tuo on — kuin piru ikään!» ja jolle vihainen Cassianus sitten ilmestyi unessa. Muutama kuvajäljennös olisi ollut hyvin paikallaan tämänluonteisessa teoksessa.

Puuttuuko Looritsin monografiasta jotakin muuta, olennaisempaa? Luterilainen lukija jää pohtimaan, eikö aihe sittenkin ole vähäinen näin perusteellisen ja lavean tutkimuksen kohteeksi. C. W. von Sydow tuskin oli väärässä päätellessään Antti Aarnen satumonografiain huolellisen lohduttomuuden masentamana, ettei deltajien tutkiminen detaljien vuoksi eikä monografiain laatiminen vain etäisessä tulevaisuudessa tapahtuvan yhteenvedon pohjaksi maksa vaivaa. Erikoistutkimuksen on oltava jollakin tapaa tärkeä, yksityisilmiön tuntemuksesta yleisten säännönmukaisuuksien jäljille johtava. Loorits sivuaa kirjassaan moniaita kansanrunoustieteen kannalta keskeisiä probleemeja: Miksi tietty pyhimys tai sankari joutuu kansan suosioon tai epäsuosioon? Miten papillisissa piireissä syntynyt legenda 'laskeutuu' rahvaanepiikaksi ja miten se muuttuu laskeutuessaan? Mikä yhteys on karkausvuoteen ja -päivään liittyvillä kansanuskomuksilla ja -tavoilla Cassianuksen legendaan? Minkä verran henkilö-, kirkko- ja kulttuurihistoriaa on luettavissa moisesta kansan-

perinteestä? Tutkimansa aiheen osalta Loorits antaa kysymyksiin mitä terävimmät, suurta kriittisyyttä osoittavat vastaukset. Joku ehkä pitää ansiona eikä puutoksena tekijän pidättymistä yleisistä pohdinnoista. Puolestani kuvittelen, että esimerkiksi pyhimyksen tai sankarin epäsuosioon joutumisen yleistä problematiikkaa selvittävä vertaileva loppukatsaus olisi tehnyt Looritsin kirjasta sen, mitä se melkein nytkin on: suuren tieteellisen tapauksen.

Loorits on motivoinut tutkimuksensa tärkeyden toisin. Legendaa vastaan polemisoiden hän tähdentää Pyhän Cassianuksen persoonallisuuden arvoa itää ja länttä yhdistävänä eheytyvän kristikunnan suurmiehenä, toivoo suuren uskonmiehen saavan muinaisen korkean kunniasijansa ja innoittavan uusien »Kristuksen sotilaiden» joukon taisteluun kristikunnan yhteisiä vihollisia vastaan. Niin vie runoilija, ideologi, profetta viimeisen sanan tiedemieheltä. Tyylivirhe ehkä, yksi niitä epälukuisia tyylivirheitä, joista aikanaan piirtyy Oskar Looritsin omapäinen, särmikäs, eestiläis-eurooppalainen kokonaiskuva.

*

Saduntutkimuksen viimeisiä, vaikeimpia kysymyksiä on FFC-sarjassa pohdittu moneen otteeseen: Aarne, Bolte, Honti, Krohn ja Anderson. Kuulu hollantilainen tutkija Jan de Vries on FFC:n 150. osassa kiteyttänyt erityisesti ihmesadun, sankariepiikan ja myytin keskinäisiä suhteita koskevat havaintonsa ja katsomuksensa syvämielteiseksi synteeksi.

Yhdyn täysin niihin positiivisesti kriittisiin huomautuksiin, jotka de Vries kohdistaa Krohnien luomaan »suomalaiseen menetelmään». »On sanottava, ettei se ole täyttänyt siihen kiinnitettyjä suuria odotuksia. Synnä on tuskin se, että metodi olisi sinänsä virheellinen, vaan pikemminkin se, että siltä on odotettu liikoja.» Syntyajan ja -paikan sekä alkumuodon määrittäminen on yleensä perin epävarmaa arvailua. »Mutta suomalainen metodi onkin vain omalaatuinen kansanperinneaineiston järjestämisen ja sen keskinäisten suhteiden selittämisen menetelmä. Siihen se on aivan erityisen hyvin omiaan. Walter Andersonin 'Kaiser und Abt'-kaskuntutkimuksen kaltaiset malliesimerkit osoittavat, mihin on päästävässä tätä tietä: kehityshistorian kerrostumittaiseen selvittämiseen, suullisten ja kirjallisten muotojen vuorovaikutuksen hiuksenhieppoon määrittämiseen, suullisen tradition lakien ylen tarkkaan toteamiseen. Siinä etuja, joita ei voi kylliksi arvostaa ja jotka tulevat pitkiksi ajoiksi takamaan suomalaisen metodin kiistämättömän arvosijan kansanperinteetutkimuksen piirissä.»

C. W. von Sydowiin ja hänen koulukuntaansa de Vries kohdistaa syytöksen, että käsiteltäessä esimerkiksi sankarirunoja memoraattien tapaisena 'folklore' ja muinaisia kulttimyyttejä myyttillisinä tarinoina on päädytty karkeihin perspektiiviharhoihin. Kirjallisuus- ja uskontotieteellisten probleemien

käsittely vain folkloristiselta kannalta ei todellakaan ole puolustettavissa sen paremmin kuin ahtaasti filologinen ja etymologinen kansanrunoudentutkimus.

Muinaisgermaanisen epiikan maineikkaimman tutkijan Andreas Heuslerin teorit ovat hämmästyttävän hyvin kestäneet ajan paineen. Parissa kohden de Vries kuitenkin tuo julki erivän käsityksensä. Heusler katsoi sankarirunon sepittäjän käyttäneen historian, yksityisen kokemuspiirinsä, mielikuvituksensa ja varhemman kansanperinteen tarjoamia aineksia vapaasti hyväkseen; historiallisävyiseen, todellisuus pohjaiseen ydinaiheeseen oksastettiin sadunomaisia ja uskomuksellisia motiiveja, jatkuva sadunomaistuminen ja myyttillistyminen vei sankarirunon tai -tarinan yhä kauemmas lähtökohdastaan. De Vriesin mielestä sankarirunoutta on mahdoton pitää historiallisena runoutena, johon sekundäärisesti olisi kytkeytynyt fantastisia aiheita. Olennaista on, että aihe ja ainekset on nähty uudesta näkökulmasta, kohotettu runouden tasolle. »Samalla hetkellä kuin historian henkilö joutuu sankariepiikan aiheeksi, hän lakkaa olemasta historian henkilö ja muuttuu sankariksi.» Muutos ei tapahdu vähittäisenä todellisuudesta-irtautumisena vaan äkillisenä kertakaikkisena mutaationa. Se että joku Jaakko de la Gardie tai Mannerheim muuttuu kansantarinaankin sankariksi johtuu siitä, että heissä on tunnustettu erinäisiä kansan-sankarin perikuvallisia piirteitä. Mutta sankarin elämäkerta ei koostu erillisten motiivien mielivaltaisesti kytkeytyessä toisiinsa vaan perinnäisen kokonaisu-kaavan puitteissa. De Vries tähdentää mitä painokkaimmin, että motiivit ovat vain rakennuskiviä, joita sopii käyttää milloin minkinlaisessa yhteydessä; yksityisten kulkumotiivien takaa-ajo halki maanosien ja vuosituhanten on hänen mielestään melko vähätuloksista touhua. Olennaisempaa ovat kiinteät perinnäiset aihekaaviot. Mitä merkittävintä on, että ihmesatu, sankariepiikka ja myytti viljelevät suurin piirtein yhtäläistä aiheilmistoa ja että niiden pohjakaavauksessakin on yllättäviä yhtäpitävyyksiä. Sankarin, ihmesadun tai myytin päähenkilö on ylikuonnollista syntyperää, useimmiten jumalan ja neitsyitäidin jälkeläinen. Hänen lapsuutensa on vaaran- ja vainonalainen. Nuorena hän ryhtyy hengenvaaralliseen tehtävään ja selviytyy siitä ylikuonnollisten auttajain tai välineiden avuin. Seikkailun huipentumana on taistelu hirviötä vastaan ja tämän vallassa olleen neidon vapauttaminen ja saanti. Tämän jälkeen sankari usein joutuu petollisesti viritettyyn uuteen hengenvaaraan. Jos kyseessä on sankariruno tai -tarina, sankari tuhoutuu tai loppuratkaisu on muutoin traagillinen. Jos taas kerrotaan ihmesatua, ei *happy end*istä ole epäilystä: kuollut herää henkiin, kadonnut löytyy, noiduttu saa entisen hahmonsaa.

De Vries luonnehtii rohkeasti perinnäisistä käsityksistä poiketen myytin, sankaritarinan ja ihmesadun yhteistä pohjakaavaa ja niiden perusuonteiden

vastakkaisuutta. Hän katsoo Jungin ja Kerényin syvyyspsykologian hedelmöittäneen uskontotieteellistä tutkimusta osoittamalla, että mytologian perityypit — jumallapsi, neitsytäiti jne. — ja neurootikkojen kollektiiviset alkukuvat laajalti yhtenevät toisiinsa. Myytti on »syntynyt ihmisen tarpeesta ilmaista olemassaolon problematiikka symbolikielellä». Sankariruno ja -tarina luo perikuvallisen tyyllittelyn keinoin yleispäteväksi tajutun kuvan ihmisen pyrinöistä ja tragiikasta. Ihmesadun arkkitehtuuri on sama, mutta kaikki myyttillisyyks on stilisoitu pois. De Vries on taipuvainen näkemään sekä sankariepiikan että ihmesadun juuret myyteissä. Ikivanhat tavat, riitit ja kultit elävät sadustossa ja sankariepiikassa uskomuksellisen sisältönsä menettäneinä, peliksi tyylikuvioiksi haalistuneina. De Vries otaksuu molempien myytistä polveutuvien kirjallisuudenlajien syntyneen samanaikaisesti, jonkin indogermaanisen ylimyspiirin lyhytaikaisen luovan kulta-ajan luomuksina, saman inhimillisen johtoaiheen vastakkaissävyisinä sovitelmina.

Voisi väittää, että de Vriesin ensi lukemalta kiehtovan vakuuttava ajatusrakennelma perustuu yksipuolisesti antiikin ja muinaisgermaanisen taruston tuntemukseen. Jos Looitsin *in extenso*-monografiaa lukiessa johtuvat mieleen ainesvaltaisuuden vaarat, niin »Betrachtungen zum Märchen» on ideavaltaista tiedettä, paikoin saksalaisittain spekulatiiviseen teoriankehittelyyn vivahtavaa. Esimerkiksi katsomus, että ihmesadusto vasta rahvaan tasolle 'laskeutuessaan' olisi saanut nykyisen toiveunia ruokkivan laatunsa ja menettänyt alkuperäisen korkeasti aristokraattisen elämännäkemyksensä, tuskin on vielä toteennäytettyä tietoa. Samoin on lupa toistaiseksi epäillä, tokko satujen ja sankaritarinain lohikäärmeet ja muut hirviöt todella kaikki polveutuvat alkuaikojen kaaos-hirviöstä, jonka kosmoksen-luoja-jumala kahlitsi. Tarkempi ja laaja-alaisempi vertailu voisi osoittaa, että Pohjan kokon, nielijä-Vipusen, Iku-Turson ym. hirviöiden sukupuut ovat paljon haarakkaampia ja juurekkaampia kuin luulisi, ja yhtä helppoa saattaisi olla indogermaanisen sadun alkuasun rekonstruointi kuin sen seikan päättely, minkälaisuudesta aitiologisesta myytistä tai luonnonuskomuksesta ihmesadun aihekaavion edellyttämä perihirviö kulloinkin on lähtöisin. Kiistämättä aihekaavioilla on mitä suurin merkitys sankariepiikan muotoutumisessa, mutta toistaiseksi on selvittämätöntä, onko edes *hero-pattern*-kaava peri-inhimillistä yhteispohjaa vai yksi lukuisista tietyn kulttuuripiirin ja -kauden muotikaavioista, joiden keskinäisten levinneisyys- ja sukulaisuussuhteiden selvittelyssä voi riittää työtä vielä monelle tutkijapolvelle. Perin opettavaista on panna merkille, miten esimerkiksi tyyppillinen viikinkiajan 'realistisen tyylikauden' luomus, suomalainen Kilpakosintaruno on aste asteelta sepittynyt yhä täydellisemmin *hero-pattern*-kaavaan: neitsyt tulee ylliluonnollisella tavalla raskaaksi ja synnyttää kolme poikaa; nuoriniistä, seppo Ilmollinen, sonnustautuu kielloista huolimatta hengenvaaralli-

selle kosioretkelle Hiitolaan; matkalla salaperäinen vihollinen yrittää kolmesti 'turmoa' Ilmollisen; sankarille asetetaan hengenvaarallisia tai mahdottomia ansiotöitä, joista hän selviytyy neidon avulla ja voittaa tämän omakseen surmattuaan viimeksi jättiläishauen tai käytyään hirviön vatsassa; paluumatkalla kosijaa ja neitoa ajetaan takaa tai neito osoittautuu petolliseksi ja muutetaan lokiksi. Kaikki luetellut aiheet ovat *hero-pattern*-kaavan mukaisia, mutta yksikään niistä ei kuulu Kilpakosintarunon alkuaineisiin. On siis kyseessä mitä ilmeisin sekundäärinen sadunomaistuminen; ei tietyn sadun vaikutus vaan ihmesadun yleiseen aihekaavioon mukautuminen. Austrasian kuninkaan Sigebert II:n elämäkerran muotoutuminen muinaisgermaaniseksi ihmesadun kaavaa myötäileväksi Siegfriedin sankaritarinaksi on saattanut tapahtua samoissa merkeissä.

Olen saanut esitellyksi vain muutaman näytteen Jan de Vriesin kirjan rikkaasta sisällöstä, sen lukijassa virittämistä tuhansista ideoista, kysymyksistä ja vastaväitteistä. Mainitsen sivumennen, että FFC 149 ja 150 poikkeavat edukseen sarjan alkupuolen käytännöstä samoin kuin eräistä aivan hiljattain ilmestyneistä suomenkielisistä etnologisista teoksista sikäli, että molempiin liittyy oivallinen, yksityiskohtainen hakemisto. Luulenpa, että Kaarle Krohn ja Axel Olrik hymyilevät suopeasti, mikäli he manalassa saavat nähdäkseen FFC:n nuorimmat niteet: enemmän tämän lajin kirjoja julkaisusarjaamme!

MATTI KUUSI

La collection FFC et ses plus jeunes rejetons

L'auteur rend compte de la naissance de l'organisation internationale appelée «Folklore Fellows» et de celle de *FF Communications*, collection scientifique fondée par cette organisation. Depuis la dissolution, à la suite de la première guerre mondiale, de cette dernière, l'Académie des Sciences et Lettres de Finlande continue de publier la collection FFC, créée par Axel Olrik et Kaarle Krohn pour être un forum de l'école géographique-historique. Elle comprend aujourd'hui 150 ouvrages (= 26200 pages d'impression), parus entre 1910 et 1954. Plus de la moitié traite des contes et des histoires internationaux; dans ce domaine, on a publié environ 80 monographies, catalogues de types et de matières, etc. Ces derniers temps, le nombre des études sur les religions et sur les coutumes populaires a considérablement augmenté. La collection compte quelques-uns des livres centraux des recherches folkloristes, comme «Motif-Index of Folk-Literature», de Stith

Thompson (2908 pages) et «Kaiser und Abt», monographie sur les anecdotes, de Walter Anderson. La plupart des ouvrages sont en langue allemande, mais la part de l'anglais est en croissance. La collection a été rédigée par Kaarle Krohn (1910—1933), Uno Harva (1933—1943), V. J. Mansikka (1943—1947) et Martti Haavio (1947—). Ont fait partie du conseil de rédaction Walter Anderson, Fritz Boehm, Johannes Bolte, Reidar Th. Christiansen, Séamus ó Duilearga, Oskar Hackman, Knut Liestøl, Axel Olrik, Dag Strömbäck, C. W. von Sydow et Archer Taylor.

L'auteur termine par la présentation des tomes 149 et 150 de la collection FFC, à savoir la monographie sur les légendes, de Oskar Loorits, et «Betrachtungen zum Märchen», de Jan de Vries. Il constate que ces ouvrages comptent parmi les meilleurs qu'aient produits non seulement FFC, mais la littérature folkloriste internationale en général.

MATTI KUUSI